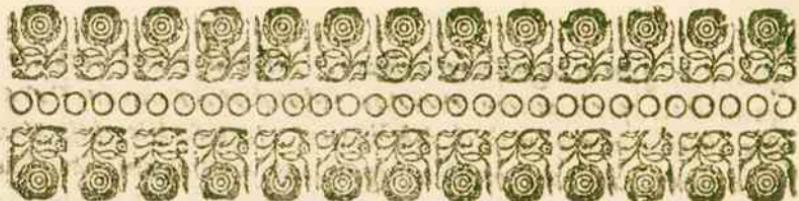

DEO DUCE!
SCHEDIASMATICI HISTORICI
DE
TAVASTIA
CAPUT PRIUS,
Qvod,
Venia Ampliss. Senatus Academicus
Et PRÆSIDE
HENRICO HASSEL
Eloquentiae PROFESS. Reg. & Ordinar. Facultatis
Philosophicæ h. t. Decano,
ad publicum defert examen
CHRISTIANUS LIMNELL
TAVASTENSIS,
die XXVII. mensis Martii A:o MDCCCXLVIII,
Loco herisque consuetis.

ABOAE,
Ecud. JOH. KÆMPE, Reg. Acad. Typogr.

PRÆFATIO.

Quam primum de Specimine Academico edendo cogitare coeporam, presens hecce materia, nescio quæ dulcedine, pre aliis se commendavit. Ut autem huic propensioni eo promptior consenser, per pulit, quod potissimum de patria cuiuslibet valere judicarem Ciceronis effatum: illum, qui nescit, quae ante se facta sunt, semper puerum esse; piisque ducerem iaborem patriae facta referre (Ovid. Trist. lib. 2. v. 322.). Ut vero aliquam mererentur gratiam conamina hec, constitutum fuit in primis, premissis aliquot paragraphis de antiquitate & memorabilibus Tavastensium, Geographiam paroeciarum singularum in ditione Tavastburgensi, Historiam earundem Naturalem, Oeconomiam, mores & vivendi rationem incolarum accuratius tradere; quod quidem ut ad votum expedirem, diu iter meditatus sum, quo provinciam hanc, cuius minima pars ante invisiendi occasio fuerat ad curato perlustrarem oculo; hoc autem propositum cum mutare me coegeret res angusta domi, ne prorsus partibus meis defuisse viderer, Venerandum Tavastie Clerum non semel rogavi, ut benigne tecum communicaret ea, que notatu atque observatu digna essent. Sed cum neque hac via, sicut plurium ex eodem Ven. Clero Fautorum beni-

gnitatem gratus agnoscere debeam, aliquid colligi potuerit,
quod idee operis animo concepte respondeat, reliquam Tava-
stiae descriptionem majori subsidiorum suspeccitate instructus
relinquens, id tantum nunc agam, ut antiquam Tavastia
faciem asque recentiorem pro modu'o ingenii, quantum per
defectum monumentorum licuerit aliquo modo delineem. Me-
ruisset profecto argumentum hoc, ut a quopiam alio, cui
in sinu faventioris fortune adolescere licuit, dignius elabo-
raretur; quem autem nemo adhuc idem opus suscepserit,
malui ego aliquid conari quam prorsus nihil agere. Ut i-
gitur bac qualiscunque Tavastiae adumbratio Tuam Benedo-
te & Candide Lector mitiorem censuram experiatur, est
quod enixe oro atque obtestor; si vero minus placere potue-
rit, ut id non tam incurie mee, quam tenuitatem fortis
defectuique monumentorum adscribas. Totum vero opusculum
in duo dispepsi capitā, quorum prius statum Civium, sub
gentilismo considerabit, posterius autem sequioris ap̄i me-
morabilia pervestitigabit, moresque ac vivendā rationem ins-
colarum, nec non genium soli leviter attinget.

CAPUT PRIUS

§. I.

Circa situm & limites Tavastiae designandos
versatur.

Magni Ducatus Fenniae medium tere occupat
Comitatus Tavastiae, ac Mediterranea proinde
regio JOHANNI GOTHO aliisque (a) jure meritoque
au-

(a) OL. WEX, GILLENSIOLPE lib. I. Cap. 25. PAUL.
GOTH. lib. I. pag m. 96.

3

audit. Licet autem denominatio Tavastiæ a vul-
go non tantum Aboënsi sed etiam ipso incolis ma-
jori quoque parti Satacundiæ, præsertim superiori,
tribuatur, atque plurimæ præterea trahant ratio-
nes, eosdem tractus ad antiquam quoque Tavasti-
am pertinuisse, qua de re in sequentibus paucis a-
gadum, nostrum tamen institutum intra limites
coeretur præfecturæ seu ditionis Tavastburgensis
(Tavastius Lähn), utpote quæ sola in scriptis
hodie publicis Tavastiæ nomine insigniri solet. Hæc
igitur, quæ adumbranda nobis est, Tavastia, ver-
sus Aquilonem ditioni Cajanaburgensi vel Ostro-
botniensi, versus Thracio-Zephyrum autem & Oc-
cidentem Satacundiæ contermina est. Ad Noto-
zephyrum paululum tangit Austro Fenniam. Ver-
sus meridiem vero plurimam partem Nylandiæ
jungitur. Ad ortum denique solis & Borra-pelio-
ten vicina est Savolaxiæ. Hæc Tavastiæ præfe-
ctura jacet inter gradus latitudinis LXI & LXIV,
(8) & trianguli fere speciem refert, cuius unum

A 2 latus

(8) Latitudo prefecture nostre ab Occidente ad Orientem
metiendo varia deprebenditur: a trabe Mercuriali Vermelensi,
de qua in sequentibus, ad pontem Keltis via publica 23½
milliarium est; sed recta linea sic ab illa non nisi 18 mil-
liar. distat. Paroeciae Pekene autem a Mendubarju di-
stantia linea recta 13 milliar. est; deinde vero decrescit ta-
titudo ad 10. 8. 5. &c. mill. Longitudo a Meridie ad se-
ptentrionem ducta linea recta ultra 30 milliar. continet; a
ponte enim Lautasida paroecia Mantzae ad templum Rau-

latus, incipiens a paroeciæ Somerorum ericeto Wermelæ ibidemque erecta statua Mercuriali ab urbe Aboa itinere pæne orientali 6. Millaria cum dimidio distante, excurrit Borra-pelioten versus, & limites ducit Tavastiam inter & Satacundiam, huic nimirum, relinqvendo Ecclesiæ Pungalaitensem (γ) Wesilaxensem, Lempälensemque, ditioni Tavastburgensi autem adjiciendo paroecias Tammela cum Sacello Bertula, Urdiala, Achas & Sæxmaki; deinde super Cataractas Waikiakoski flumenque Costia pergit, paroeciam Palkæne inter præfecturam Biörneburgensem & Tavastensem dividens; hinc percurrit lacus Cangalaensis, Oriwenses, Længelmaekensesque usqve ad fines præfecturæ Biörneburgensis, circa villam Pärkylæ, paroeciaæ Længelmaiki, prædictas ab occidente sitas paroecias Satacundiæ, Tavastie vero orientales adsignans. (δ) Ulterius hujus lateris limes, inclinato magis versus Borream curtu, Satacundiæ paroeciam Keuru a nostra Jemsi, Sacelloque Laukaenii Jyfweskylæ disternat; ubi deinde fines occurruunt Ostrobotniæ; quam ad

tambi 24. circiter sunt milliar. ultimos autem paroeciae Tavastie terminos plus quam 6. milliaribus inde remotos esse pro comperto habimus. Hec autem & plura alia que ad Geographiam Tavastie pertinent singulare Professoris Nobilis Dn. NIC. HASSELBOOM nos debere benivolentia grata mente agnoscimus.

(γ) Paroeciae Pungalaitie tamen nonnulli pagi ditionis adjecti sunt Tavastburgensi.

(δ) Excepto Sacello Cubsalax paroeciae Cangalaensis Satacundiæ adnexa.

ad provinciam videlicet pertinent. Sacelli Pederscensis paroeciæ, Lappajærwi nomine, & Sacelli Veteli antiquæ Carlebyensi paroeciæ subiecti latus, quos a parte Occidentali, sitos limes noster separat, a paroeciis Tavastiaæ Sarjerswi & Witasari, quarum hæc ditionis nostræ maxime septentrionalis est paroecia, & excurrit usque ad paroeciæ Ostrobothniensis Pyhäjoki. Sacelli Pyhäjerswi terminos, cum antea tetigerit, præter supra nominatos, Calajokensis Sacelli Reisjærtwi & Lochtoënsis paroeciæ silvas. Substitit ergo hoc latus circa ultimos prædictæ paroeciæ nostræ Witasari terminos, ibidemque alterum initium capit, versus austrum fere exurrens; quod primo orientale proxime nominatae paroeciae latus, & hinc paroeciam Rautalambi a Sacello Pieläwesi & paroecia ipsa Idensalmi ac Cuopio Sawolaxiae sejungit; deinde ejusdem ditionis paroecias Piexämäki & Kangasniemi a nostra Laukas separat; hinc pergit hoc latus inter Hardola Sacellum, paroeciamque Sysmæ ac Sancti Michaelis & Christinae Sawolaxiae; ulterius paroeciam Mänduharju inter praefecturas Sawolaxiae, Kymmenegårdensem & Tavastensem dividens, atque limites inter Kymmenegårdiam & Tavastiam tornans, paroeciam Itis, huic adjicit; cui ab ipsa parte fluminis Kaeltis, quod inter ostia fluminis Kymmenæ unum est & heic limites ponit Tavastiaæ, responderet paroecia Walkiala ditionis Kymmenegårdensis. Succedit basis trianguli nostri

stri vel si mavis latus tertium, qvod Anstralem li-
 mitem Tavastiae constituens, ex cataractis ponte-
 que Kæltensi incipit & praedictam paroeciam Itis ab
 Elimæ Kymmenegårdensi paroecia dirimit, ulteri-
 usqve, per paroeciam Lapptrælk tendens, Sacellum
 ejusdem Articæ Tavastiaæ addit, reliqua Nylandiae
 relinqvens; qvam provinciam a Tavastia pergit se-
 parare limites dicens inter Orimattilam nostram
 & Sacellum Puckila paroeciae Borgoënsis, praet-
 ereaqve qvosdam pagos paroeciae Nylandicae Men-
 tzælae Tavastiae includens, cursum supra pontem
 Lautasilda dirigendo; tandem cum paroeciam Ja-
 nackala totam percurrit et tresqve quartas partes
 ejusdem Tavastiae assignasset, unica Nylandiae relictæ,
 Orientalem paroeciae Tämelae partem, Loppisensi &
 Wichtensi Nylandiae heic loci conterminam tetigisset,
 paroeciamqve Somero a Lojoënsibus agris Nylandi-
 cis separasset, ac nonnullos ejusdem Someroënsis
 ecclesiae pagos austro-Fenniae tribuisset, cum la-
 tere primo circa praedictam Mercurialem statuam
 collimat. Hac igitur qualicunqve figura triangu-
 lari includitur tota nostra Tavastia; licet enim
 neutiqvam recta linea, sed per plurimos errores &
 anfractus latera ejusdem pergant, rudem tamen
 trianguli figuram eadem formare concipimus. An-
 teqvam vero ad reliqvam Tavastiae consideratio-
 nem pergit, haud abs re fore iudicamus, si
 ulterius primaria limitum ejusdem signa aut docu-
 menta, qvae publica auctoritate constituta sunt,

quantum qvidem comperire potuimus, quam brevissime indigitaverimus. Circa ultimos termines septentrionales paroeciae Witalari in confinio Savolaxiae & Ostrobotniae est lapis qvidam in aggere arenolo Manselkå / ut putamus, situs & a Fennis, Rillankiwi vocatus, Svetice forte Trilands steen / ubi Tavastiae, Ostrobotniae & Sawolaxiae fines concurrunt. (ε) Huic e diametro versus Noto-Zephyrum respondeat aliis lapis in paroecia Somero, vulgo Linnan raja vocatus, qui Tavastiam ab Austro-Fennia distinguit. Ab oriente dirimitur Tavastia a Sawolaxia & praefectura Kymmenegårdensi per insulam qvandam parvam, lacus Låhkåwest / Naglasari ieu Naulasalmi dictam in paroecia Månduharju. Ab occidente vero ubi, Satacundiæ adjacet, clauditur Tavastia partim densioribus silvis, partim etiam majoribus lacubus, qvos inter aliquo in loco limitem Ankapora in literis infra adducendis nominatum qværendum esse censemus. Et hisce qvidem terminis, Tavastia, qvæ eidem cum Nylandia paret Satrapae hodie includi solet. Sed de hisce limitibus inter Tavastiam & Savolaxiam a parte Orientali, nec non Satacundiæ a parte Occidentali, cum ante 300. annos disceptaretur, in judicio Provinciali Aboæ A:o 1415 seqvens sententia lata est, quam, licet longior sit, tamen qvia circa prælens nego-

(ε) Hoc me docuit Praetiarissimus Dn. Mag. PETR,
N. MATHESIUS Pastor in Pyhäjoki Ostrobotniae meri-
tissimus.

negotium, documentum publicum luculentum simul que antiquissimum est, quod indagare potuimus
huc transcribere consulum duximus.

Vij Magnus medh Guds Nædh Biskev i Åbo
Nelis Olafsson Riddare i thetta sin Konungens Dom
innehafwande Olof Olofssons i Lagmans stadh sittan-
de å ahrligz Mans wagna Herr Claws Flemming
Ridders Claws Lydikkason Valdemar Diakå/ Jon
Rålamb Olof Mattsson/ Haqwon knuison Hartika
Dyker Haqwon frilla/ Sone Sonashon och Lubbe
Nelisson kannomps med thetta varo dyno brefive/
att then tidh wij Landxärtten Höllom i Åbo å Högh-
bohryne Förste wagna/ vårs Nädugz Herra Konungh
Eriks Anno Domini MCDXV. Daghen näst efter
Johannis Baptista dagh kommo för os these gode
Män Herre Vilkin af Komo/ Herr Jönis i Jässis/
Nelis Röftware Jönis Thordsson Nisse Jönihsen/
Lasse Platsson/ Nisse Djala/ Olof karelsson/ Erick
Kunis Olof Langh Olaff Hergheg/ Nelis Valasson/
Magnus Thordsson/ och Päval Eangastrandh som
Hafde synt mellan Savlax och Lappawest uppå ene
sidha och Thavistaland och Satagundh uppå andre
om theras Stogs declar och Rämärcke hwilka raar
the uthlett och grånneliga ransakat hafwa medh the-
sion godhom Månum / som the sick af rätten til-
rädz beddes / Swåsom är Herr Rodgher Domprobst
i Åbo Herr Jönis Amundson Aikiediägå/ Nelis Tavist
och Bengt Lydikkason i swå måtto/ att these aro the-
ras rät här efter nämnes som the tilsta. Uppå hädhe
södhor

sidhor Ankpora Lapafiskena undantakna som särdeles Tawestom tilhöret Naglahari / Murasmäki mitt i Sommerjoki tvert öfver ther näst Lastakoski eller Karijalannasälki/ hvilka at thefhom twem Rååm Rydysä-
karla och Norrebotn tilstää ther theras Råår möte / the skal öfversta Hufvudhraat blifwa/ ware och
siva / att någhor af them/ som förde Skogsdelar
arörande årw trydadis at komma til thet tingh wi
hafwom nu skipat a Landsrätten i Kontama art hol-
de om S. Bartholomæi dagh nu nässkommande ahr/
thå skal han aldrig tiltalan hafwa aptarmieht / til the/
skogha vthan wårs Näduggz första Konungs Eriks
Ambetsman skullu them under Hans Nådh annam-
ma och sedhan rüttan åganden wårja åther antwar-
da uthan hinder. Alla theffa förde article och syfke
skullu fasta och obruhlige halsdas/ wid hwars theras
XL. Mark för Konungens dom och VI. marel för Lag-
mans dom. Scriptum Anno die & loco, qvibus supra(s).

Insigne Tavastiæ nostræ, cujus hæc quoque Benivolo Lectori exhibetur Apographon, est Lynx maculosi tegminis corona Comitiali superbiens, cu-

B

ius

(d) Existimamus hunc eundem esse limitem, quem supra nomine Linnantaja in paroecia Somero allegavimus; jacet enim non procul a palude quadam Murassuo. Lapasisterna autem quid sit penitus ignoramus.

(8) De limitibus inter Tavastiam & Savolaxiam tempore quoque
subsequenti annis nimis, 1452. & 1456 disceptatum fuisse
litterae Regis Svec. Caroli VIII. in Dicasterio Ab. Regio affer-
date testantur.

ius tergo tres imminent præfulgentes stellæ, totidemque rotæ pedibus substratæ sunt, in campo purpurei coloris conspicuus, ut verbis utar PAUL. GOIHI (2). De eodem Messenius i Chronic. Finland. Micer. : The / som i Tavastaland boo / i Rödh fiäll/ föra the en Loo / stierner har then åswan til tre / så många rosor kan jag see / nedan &c. Ex eodem hoc Insigni videntur nonnullæ familiae Nobiliss. Fennigæ agnomina mutasse sua e. g. Lostierna, Lofchöld, Lofeldt, Rosenstierna, Tavastierna &c. (2) Hist. Art. Cap. XXIX.

§. II.

In origines nominum Tavastia & Hame inquirit.

Indicatis sic in §. præcedenti limitibus Tavastiae
qua-

quatenus nostrum polcit institutum in natales
vocum Tavastiae & Hæme nunc ut inqui-
ramus seqvitar. Sed fateri cogimur nos eo in puncto,
summam licet adhibuerimus diligentiam nil certi ex-
tricare potuisse. Sufficiat igitur conjecturas qvas-
dam recensere, qvarum eam, qvae sibi maxime
probabilis vila fuerit, B. L. eligat.

Nomen Tavastiae, qvod Svetice effertur *Ta-*
wastland / Tawestaland eller Tawistaland / qvemad-
modum etiam incolae Tawesta / Tawastar dicuntur,
*alii derivant a voce Lapponica *Tavas*, qvæ aqvilo-*
nen N. N. O. significat vel forte cæciam N. O (a)
Alii a nobili Tavastorum familia nomen mutuasse

B 2 ter.

(a) *Lappones certe in silvis Tavastiae qvondam habitasse*
non modo ex aliis plurimis documentis, sed etiam ipsorum
Tavastensium traditione constat; ipsam quoque provinciam,
si u'ns vocabuli antiquiorem reslexerimus, respectu urbis
Aboae versus aquilonem vel cæciam sitam esse fatemur.
Conferatur Hfsmanni Lexic. Histories pag. 356. Sed qro
minus assentiamur, p. Rever. G. Clar. Dn. GANINDRO
Siundoënius Pastori meritissimo huiusque conjecturæ Aucto-
ri Eruditissimo, obstat tamen, qvod Tavastia non Fennicum
sed peregrinum sit nomen. Alioqui si portus Tavastorum ad Kors-
boim situs fuisset, ipsius regionis tractus versus Euronotum & A-
pelioten protenditur forte quam obrem Tavastiam nostram An-
tiquitus Oesterlandiam dictam esse deprehendimus; tunc & id
nonsen reliquis Fenniae ditionibus Careliaeg, cum Tavastia
aliquando commune fuerit. Birgerus Rex in literis Oreb. cra-
stina Annuntiationis B. Mariae 1308. datis ita loquitur

terram & gentem nostram autumant (β). Sunt qui a Sveco ta fasta securitati possessionis propicere, deduc-

Resignamus ex nunc Castra omnia Finlandiae & partium Orientalium, videlicet Aboo & Tayasta-huus & Wiborgh cum terris adjacentibus eidem &c. In aliis autem literis Oesterlandiae & Oesterlandensium fit mentio ita, ut vel Tavastis solis, vel simul eorundem vicinis competit ista denominatio. Conferantur literae Alberti Regis ad Ep. Ab. Hemmingum apud Castrum Aboense Anno. Dni. MCCCLXIV. die b:ate Lucie Virginis; nec non lit. ejusdem Regis eodem Anno datae de pellibus ab Advocatis Oesterlandensibus in non modicum Episcopi Ecclesiaeque praejudicium & gravamen denegatis &c. Item lit. Archiep. Olavi Holmiae 1436. die Sancti Johannis Baptiste scripta de mitigatione onerum publicorum s:or allmogen i Osterlanden / Incolis Osterlandiae impositorum.

(β) Sententia haec est adm Reverendi & praeclarissimi Dn. Mag. MARTINI MARTINII Praep. & pastoris in Hauho meritissimi, Favoris nostri multis nominibus colendi. Supponit autem familiam hanc riguisse antea quam Tavar:ae nomen praefectoriae nostrae impositum est, quod nobis vix videtur vero simile. OLALLS enim Nicolai TAVASTI primus est, qui nobis innotuit hoc cognomen familiae gerens, nobilis Vasallus in Chronico Jusleni dictus; floruit autem is seculo XI, ejusque Anno 57. genuit filium Magnum, deinde ab Anno 1412 ad 1452 Episcopum Aboensem. Sed seculo praecedenti XIII provinciam hanc communiter Tavar:ans dictam fuisse ex sequentibus patet. Postius igitur provinciae bog

cunt, quippe quod exstructione Arcis, primo Eroneborg deinde Tavastehuus dictae, Birgerus quoad devictam a se Tavastiam fecisse judicatur (γ). Aliis magis arridet derivatio ab imperativo *ta* fast prehendere

hoc Sec. XIII ortum nomen adscivisse deinde familiam, de qua loquimur, e Tavastia oriundam verosimiliter concludimus; In parœciae enim Virmo villa Alasjoki quae ut Tavastorum possessio postea Tavastia nunupata est, habita Ep. MAGNI TAVAST patrem OLAUM Nicolai patet ex Chronicô antea citato. Eundem vero Tavastensem fuisse ex litt. Christophori Bavari A.O 1442. datis colligi potest, ubi de possessionibus MAGNI in Tavastia hereditariis mentio fit. Alioqui plures deprehendimus fuisse familiæ cognomine Tavast gaudentes, quarum duæ plebeje altera Ostrobotniensis, altera Tavasteen dicta; ab antiqua familia nobili Tavast, de qua nobis sermo fuit, cuiusque Insigne idem cum Stahalmiano esse observavit Auctor Positionum ad Chronic. Just. Thes. IX, alia quoque omnino est recentior, qua ad nostra usque tempora viguit nobilium Tavastorum gens. Duces quondam Fennis fuisse vel ex ipsa voce Ruhtinas indigena conjicere licet; de illis vero deficientibus monumentis Historicis, si antiquissimos forte Finlandiae Reges exceperis, nihil nobis innotuit; ignoramus similiter an proprios duces Tavastia unquam ante introductum Christianismum habuerit; eoque magis fundamento caret sententia, nomen Tavastiae a Tavastis ejusdem ducibus derivans, praesertim, quum neque unquam haec terra ab incolis ita dicta fuerit, neque in traditionibus patris ulla bujus nominis reive vestigia invenerimus.

(γ) Conjecturam hanc nobiscum communicavit anterior

de, quo videlicet se invicem milites Birgeri exhortati fuerint ad prosequendos & comprehendendos palantes Tavastos. (3) Nec minori forte verisimilitudine se commendare posset illa conjectura, qua Fennico ota wastan/ tag emot / defende vel resiste, origo vocis Tavattiae tribuitur; eodem enim ad resistendum Svecis fortiterque pugnandum cum Tavasti se mutuo compellaverint, Svecis occasio data est ipsam gentem nominandi Tavasta. Ut alios levioris momenti latus Etymologicos omittamus. (4) Id tantum certo affirmare possumus

Tava-

laudatus Clar. MATHESIUS. Ex Tafastland Fennica dialecto fieret Tavastland, quod Svecos deinde imitatos esse dicemus, si haec vox civitate Fennica donata esset. Similiter Tavastland a ta twist aut ta twishhet deducere possemus, nisi constaret illam pronunciationem dialecto Danice originens debere, utpote quae sub Regibus Danicis potissimum obtinuit.

(5) Pluribus hanc derivationem placere accepimus, vero similis quoque redderetur ex ipsis expeditionis Birgeriane circumstantiis; comprehendendi enim fuerunt Tavasti ut ad religionem Christianam cogi possent; si modo veritatis speciem haberet Svecos hoc in punto imitatos esse dialectum Fennorum vocabula ta fast per ta wast efferentium.

(6) E G. Quando voci David, quae Fennis Tave pronunciatur, natales vocabuli Tavattiae tribuuntur. Liceat praeter ea hec observare exteros Historicos provinciam nostram vocare Tavastiam oder Tabast. conf. Gottfr. Invent. Sveciae A:o 1632. editum pag. 8. Anonymi Beschreib. des Konigreichs Schwed. de A:o 1708. part. II. Cap. IV. pag. 145. Blad. Lexic. Historic. ad vocem Tavastia; nostrum enim 8

Tavastiae Tavaстorumque nomen indigenum (§) non esse, sed peregrinum ad hunc usque diem Tавастенibus vulgo non inusitatum modo, sed etiam paene incognitum; Nec reliqui Fennones iisdem nominibus utuntur. quibus videlicet Tavastia Tаваstiqve vernaculo sermone non alio nomine veniunt, quam Håmenmaa & Håmåla set; proinde, quum praeterea in scriptis & monumentis omnibus ante expeditionem Birgerianam prorsus ignotum sit Tavastiae nomen, verosimillimum videtur a Svecis illud genti & provinciae impositum esse, licet occasionem & rationem denominationis tacente Historia certo determinare prorsus sit difficile. (n).

Sed

p/erumqve Germani in B. mutant. Ex hac autem occasione enata est cuidam conjectura, Tavastiam a Svetico sa' bast dici potuisse, quum ibi locorum praecipue in usu sit corticem arbori Thilyrae vel Tiliae detrahere ac preparare, quem deinde, Svecis bast dictum, maxima copia vicinis dividunt.

(§) Atiam vocem Tavastiae similem, quae Fenniae originis sit indagare non potuimus, quum substantivum tapa constudo, quod in genitivo facit tawans in ablativo tawasta; unde an vel familiae vel provinciae nomen originem nancisci posuerit, obstantibus praeferim in textu adductis circumstantiis, B. L. disjudicandum relinquimus.

(n). Verbo adhuc notare licet in Africa olim exstisse urbem quendam nomine Thevestiam, ut ex Ptolomaeo, itemque Thevestiam coloniam quendam dictam fuisse ut ex Antonino & Augustino observarit Reg Antiq. Colleg. Ad ebor. E Antiquitatum patriae vindex Celeberrimus Nobis. Dn. EKKUS

Sed devolvamur ad investigandos natales nominis Fennici Hæme (9). Sunt qui volunt hoc derivatum a Hæme i. e. Mantel seu vestis quælibet prolixior,

JULIIS BIOERNER, indeq[ue] M. Jun. Nipſii Theberſtins esse, de quibus Ortel. in Lexic. Geogr. In Sudermannie quoque paroecia Skyllinge bodienum confpici rudera munimenta seu Castelli Tavastſkants dicti Reverendissimus Auct[or] Sveogothiae munitae testis est; An vero haec omnia cum nostra laus aliquid habeant cognationem est quod prorsus ignoramus.

(9) Quod praecedenti §. I. pag. 3. de latiori Tavastiae acceptione diximus, non tam ipsam hanc vocem, quam Fenniam appellationem Hæme respicit, quamvis Specorum apud nos colovia eodem in significatu suo Tavastland utatur. Etenim indigenæ vulgari sermone non tantum Tavastians stricte sic dicunt, sed etiam superiorem, imo potiorer Satacundiae partem, exceptis modo paroeciis mari vicinioribus, Hæme vocant, quamobrem etiam spatiociffima illa silva, in confinio Ostrobothniae & Satacundæ sita Tavaststogen Ostrobothniensibus Hæmen tangas nuncupatur. Observamus quidem praeterea ab Historiis Scicis in descriptionibus expeditionis Birgerianae contra Tavastiam mentionem fieri portus Tavastorum, ut apud Eric. Upsaliens. libr. III. pag. 109. item littorum Tavastiae apud Ioh. M. Libr. XLIX. Cap. XV. pag. 714. quibus indigitari loca, circa quae munimentum Korsholm deinde exstructum est, Messenius in Chronic. Finl. Mscr. verbis infra allegandis docet; illuc vero usque Tavastiam vel Hæme se unquam extendisse, nulluns aliud quod suadeat argumentum invenimus; potius autem Messenius ultra silvam, de qua modo locuti sumus, Tavastians

xior. Ejusmodi vestimentis putant Tavastos antiquitus usos fuisse, qvæ apud eos nondum in delvedudinem abierunt; habent enim hodienum cum Savolaxis & Carelis suos Wijitar/ qvod est genus vestimenti longioris. Huic opinioni adstipulari videtur Auctor Chron. Fenn. ubi hunc in modum differit: Amundus sextus Rex Finlandiae, vestes pelliceas, quæcum tum in usu erant, auro argentoque distingui curavit; vestes autem corpori proximæ, a capite ad calcem cobaerebant. Sed magis congrua & verosimilior est illa vocabuli Hæme derivatio, qvam tradit Nobilissimus Gyllenstolpe, cujus hæc sunt verba: *Hac nomena quasi ab heimo i. e. affinis dicta.* (1) Hanc tententiam copiosius explicat plur. Reverendus atque Clariss. Dnus Henr. Ganander, Ecclesiæ Sundöensis Pastor h. t. vigilantissimus. Verba ipsius in litteris die 2. Febr. 1745. ad me datis sic habent: Jag hafwer här på orten funnit twånnne byar/ ena uti Helsing Soku/ och den andra uti Bierno, som kallas Hæmeenkylä. När jag åter betraktar huru uti Läpska språket vocales som ock consonantes ombytas/ som af min Grammatica ses kan/ samt huru Finska och Läpska språken på samma sätt i en stor del af orden blixtwå skiljachüge; så tyckes deha orden Hæme, Hæmeenkylä, Hæmeenma hafwa sin början af Läpska ordet Heibma, som bemärcker by/ eller/ som tyckes vara närmare af ordet heikmo, heibmo-

laads, min Släctinge. (*) Och wore således Hæmehemma/ min Släctings land; hvilket icke något
erinnmeligt i sig begriper; den allenast vet huru wi-
da en Lapbys gräntser sig sträcka/ och huru detta
folket blifvit stingradit. Hæc igitur conjectura
admissa, allearere possumus, majorem partem Sata-
cundiæ, ceu silvis freqventiorem, ob eandem ra-
tionem Hæme olim dictam fuisse atque etia-
nnum vocitari. Admodum enim credibile est,
Lappones quondam in his Finlandiæ silvis conse-
disse, quæ amplæ eorum habitationi commo-
dissimæ fuerunt. (λ) Postquam autem Fen-
norum coloniæ in hos saltus se extendere cœpe-
re, Lappones illis ulro cessisse, versusque finum
Botnicum , ubi tutiora erant loca, & ad vitæ fu-
stentationem copiosiora, sc. contulisse testatur
Clar. Schefferus. (μ) Ante quam Tavasti occupa-
runt paroecias Rautalambi, Witasari & Laukas,
habitarunt ibi Lappones; quod patet in primis ex
literis Pastorum in Witasari & Laukas nuper ad
Consistorium Borgoense datis. Si igitur, ut ostend-
sum est, heic aliquando resedere Lappones, nec
obstat, quo minus habitatio eorum, quæ Heibma
vel Heibmo dicitur, affinitatemque cum vicinis
denotat, nostrum Hæme, omissis paucissimis lite-
ris, quas ætas novique advenæ aut mutavere
aut

(*) Fennice Heimolainen.

(λ) Schefferi Lapp. Cap. VI. de origine Lapponum,

(μ) proxime citato loco.

aut rejecere, pepererit. Omnis autem ille tractus, qvi Hæmeenmä vocabatur, deinde postquam Svecorum imperio parere cœpit, horum lingva Tavastiæ nomen obtinuit; (,) nam ante Birgeri expeditionem in Tavastiam Seculo XIII. factam, fuit nomen hoc plane incognitum. Ita etiam se res habet cum reliquis Ducatus Fenniæ ditionibus, quæ simulac in potestatem Svecorum venerunt, novis quoque nominibus insignitæ sunt: e. g. Ostrobothnia, Nylandia.

§. III.

De origine Tavastorum paucis agit.

Sunt igitur Tavasti gens Fennica, adeoque unius ejusdemque cum cæteris Fennis originis; qva de re lingva, utriq; genti communis, neminem dubitare sinit. Fenni autem ex Asia in nostras has oras migraturi, suffragantibus tere omnibus Historiæ & Antiquitatum Septentrionalium Interpretibus, creduntur primum confeditse in Schythia Europæa, hoc est Sarmatia, vel ut hodie vocatur, Russia vel Moscovia. Ut Historicorum præterea testimonia, quæ nimis longum foret recentere, quæque ab aliis adducta sunt, haud parum sufful-

C 2 ciunt

(,) Eandem ob cauſam videtur Joh. M. G. Lib XIX. Cap. XV. pag. m. 714 dixisse. Birgerum Jarlum, quum Tavastos subjugatum proficeretur, classem suam bellicam littoribus Tavastiae adnexisse, quae littora suffragante Messenio in Mscritis Fenn. fuere eadem, ad quae postea monumentum Korsholm Ostrom, exstructum est.

ciunt hanc sententiam captivi nostri ex Moscovia reduces, qui referunt, a Fennia usque ad mare Caspium non solum inveniri reliquias linguae Fennicæ (a), sed etiam integros passim occurrere tractus, quorum incolæ ab hodiernis Moscovitis, quoad indelem, mores ac religionem, plane diversi sunt, verum antiquis Fennorum Sacris proprius accedunt; quod inter alios observavit Generosissimus Dominus Chiliarcha Abr. Schœnstrom, dum adhuc in ulterioribus Moscoviae regionibus captivus maneret; cuius manuscriptum de antiquitatibus Sveogothicis consignatum, in Archivo Antiqu. Regio ipse vidi. Sed supervacaneum, est hisce diutius immorari, quam Adm. Reverend. Dn. Mag. Math. Hallenius, Theol. Adjunct. ad hanc Academ. Meritiss., hoc dudum prope exhausterit argumentum; qui erudita, non minus quam prolixa disputatione multa tam veterum, quam recentiorum testimonia, de vera Fennorum origine adduxit; ad quem proinde L. B. remittimus. Quo minus accedamus illis, qui Fennos deducunt ex reliquiis X. tribuum; a Rege Assyrorum Salmanassare in captitatem abductarum, vel sola sufficit linguae Fennicæ ab Hebrae discrepancia maxima. Non ignoramus observari solere in Fennica affixorum & suffixorum, ut & vocabulorum quorundam cum Hebraicis congruentiam, sed quæ tanta non est,

(a) confer. lit. Reverendissimi Archi Episcopi Erici Benzeli in dissert. de Boreo Fennia pag. 46. & 47. allegatae.

est, qvanta, si vera foret ēoruī assertio; esse o-
mnino deberet. Præterea de prima Fenniæ occu-
patione eandem foveamus sententiam, qvam Olas-
vus Rudbeckius Pater de migrationibus gentium
qvarumcunque in hunc modum proponit: Qvum
cessante diluvio per universum terrarum orbem
vasta esset solitudo, loca sane omnia simul atque
semel occupari non potuerunt, nedum certis suis
nominibus distingui, sed crescente unius loci in-
colarum numero, & deficiente pastu, saltem ali-
qvos una cum pecudibus atque domesticis, non
nunquam etiam tuguriis, ad alia & habitationi-
bus vacua loca petenda ipsa necessitas impulit,
qvos eam ob caussam Nomades appellatos fuisse
constat. Ita vero dispersos & numero insigniter
auctos homines rursum inter se se commiscauit am-
bitio & avaritia; ex qvibus rebus factum est,
qvod multi suis locis vi & armis depellerentur,
regionesqve qvas inhabitarunt, ad victorum libi-
tum relinquentes nomina sua mutare cogerentur.
Rudb. Atl. Tom. I. pag. 11. Qvin igitur colonia
ad septentrionem tendens, iisdem fuerit sub itine-
re obnoxia fatis, non est dubitandum. Sed ut
redeamus ad Tavastiam, hæc ex advenis, paula-
tim ex oriente accedentibns, videtur facile acce-
pisse tuos inhabitatores; præsertim qvum varia
sedes novas qværentibus offerre potuit invitamen-
ta. Habuit enim saluberrimam aeris tempera-
iem, piscium copiam uberemqve materiem ve-
natio-

nationum. Nec læta defuerunt pascua, & gleba
cultu accedente fertilis futura. (β)

§. IV.

Memorabilia Tavastie, nec non antiquam gentis vita rationem simplici penicillo delineat.

TAVASTIAM ab antiquissimis retro seculis fuis-
se excultam, nullum est dubium, si modo
vera sunt, qvæ de Fennis (α) passim apud Hi-
storicos traduntur. Hic tamen viciniores potissi-
mum digni videntur, qvibus habeatur fides. Cre-
brarum autem irruptionum, a Fennis in Sveciæ
oras factarum, mentionem faciunt antiquitatum
Svethicarum Interpretes; & qvidem jam ante ter-

mille
(β) Plinium, qvi floruit 75. anno post Christum, Pa-
lumque Varnefridum recentiorem non ignorasse felicem
cœli souique hospitalitatem, qua gaudet Fennia nostra,
testis est Auctor Dissertationis de origine gentis Vare-
gorum pag. 4.

(α) Omnes Finlandiae incolae a Svethicis, Norvegicis Da-
nicisque Historicis &c. Fenni, Svethiee Finnæ/ olim
dicti sunt; nam Tavastorum nomen recens est, &
Sec. XIII. ut supra notavimus, primum impositum;
quicquid igitur ante de Fennis traditur, id Tavastis
pari jure competere credimus, qvamvis propria
sua lingua antiquitus Haemeleiset vocati sint;
opinatur enim antea nominatus Pastor Nic. Matthesius,
haec tria tantu nationū nomina, scil. haemeleiset, Carjalai-
set, Pobjataiset & non plura in ipsa gente usitata fuisse.

mille leptingentos annos, ad easdem arcendas urbem Sigtunam a Rege Sveciæ Siggone exstruxisse contendit Joh. Mag. (β) Astlerit quoque ex probatis scriptoribus laudatus antea Aucto^r Dissertationis de Borea Fennia, emigrationes Fennorum numerosas in terras versus Austrum longe diffitas, unde Longobardi, Hunni, Winuli originem habuerunt. Hinc sequitur itaque Fennos, antea non modo loca plurima regionis suæ et si non omnia, quæ hodie incoluisse, alioquin enim tanta multitudo sustentari vix potuisset, sed etiam ad tantum surrexisse robur, ut valuerint vicinos trans mare sitos, remotoresque variis invasionibus lacescere. Quin etiam ad Fenniam suos referunt natales hodierni Esthones, ut egregie observavit Clarissimus Aucto^r Dissertationis de Migratione Gentium (γ). Hæc autem non cadunt in eos, qui dispersi per silvas fœda paupertate pressi fuissent; quibus nec arma suppeditassent, nec equi, nec penates eeu Tacitus de Fennis in Libro de moribus Germani: mentitur. Sed regerit forte quis, hæc solum competere Fennis maritimis, quos diu Regulos suos habuisse constat; mediterraneis vero non item Conf. Nobil. Stiernhœk (δ). Sed respondemus: non deneganda esse Tavastis cæterisque interiora Fenniæ inhabitantibus, quæ conceduntur inco-

(β) Lib. II. Cap. II.

(γ) pag. 23.

(δ) De jure Sveonum Gotborumque veteris. Libr. I. c. I.

lis maritimis, quum supra ostenderimus Tavasti-
am ad recipiendum humanum cultum natura ad-
modum esse idoneam; quorum accedit, quod
prout adversus quosvis insultus tuitiora sunt lo-
ca hæc mediterranea, ita etiam homines ea po-
tius amasse credibile est; quum e contrario lo-
ca mari viciniora, piratarum aliorumque hostium
vexationibus non potuere non sæpe esse exposita.
Præterea assentitur nobis Auctor Chron. Fenn.
(e) Rex inquit Fenniae Rossiophus, qui CXXV. annos
ante natum Salvatorem floruit plerumque delectatus fuit
locis regni sui mediterraneis. His igitur positis, vero-
simile videtur, Fennos antiquitus quadam societate
inter se devictos unitosque fuisse; nisi enim
tale quid intercessisset, vix intelligi potest,
quo pacto tantis agminibus peregrinos adgredi
potuissent. De peculiaribus vero Tavastorum
invasionibus in Sveciam refert vetus Chronicon
Sveth. a Messenio in Sveopentapol. (f) allegatum,
scil. Birgerum Jarlum coactum fuisse extruere a-
liqvad propugnaculum eo in loco, ubi iam Re-
gia fedes est, ne aditus amplius pateret hostibus
ad invadendos Svecos. Olim enim eadem via ir-
rumpere solebant Tavasti cæterique orientales.

Deinde nec incruentam fuisse pugnam Tavasto-
rum cum exercitu Birgeri Jarli testantur Joh-
Mag. (g), & Messenius in Chron. Fenn. Mscr.

Quid

(e) edit. a Clariss. Nettelbladt, pag. 100. (f) Cap. XX.

(g) Lib. XIX. Cap. XV.

Quid? qvod Pet. Bertius, exterus licet scriptor in Batavia , qvem allegat Paulinus Goth. lib. 1. Cap. XXVI non dubitaverit qvondam de Fennorum antiquorum numerosa colonia hoc perhibere testimoniū: *Gens illa fuit multitudine sua numerosissima, & quae hodie praeter Poloniam, totam Russiam cum Moscovia usque ad mare glaciale & Tanaim, ac ultra illam etiam multa pessidet.* Olaus Magn. Lib. III. Rer. Septentrionalium aſleverat, Finlandiam jam sub Ethnicio regio decoratam fuisse axiomate, longam CCC & latam LX miliaria ; cui tuſtrigatur Messenius in Scond. Illustr. Tom. XI. pag. 3. qvum scribit : *Fennonia tam immensis terrarum procurſibus difſusa, priusquam Speciae partim & Moscoviae submitteret caput, non uno ſed pluribus conſpicua fuit diadematisbus.* Hinc itaque ſatis appetet, Tavastos ſub imperio aliquo olim vixiſſe ; qvomodo enim alioquin ſic vires unire potuiffent? Qualis autem hic forma regiminiſ obtinuerit, egestas monumentorum definire vetat. Forte etiam aliquamdiu iisdem paruerunt Regibus, atqve cæteri Fenni; qvum vero tota propemodum Finlandia ſeculo IX. Ostrogardiæ Regum h. e. Russorum imperio accessit(9) ſub quo ad ſeculum XII. vel XIII. manſit, per ſe patet, Tavastos eadem expertos fuisse fata.

Fuere etiam in hac ipſa gente , qvi singulari qvadā virtutum gloria exſplenduerunt, ex qvi-

D

bus

(9) Clar. Nettelb. Swedischen Bialiotb. pag. 113. conf. Meſſ. Scond. Illustr. Tom X. pag. 3.

bus unicum duntaxat brevitas proposita nominare jubar. Fuit is Turrilas dictus, qui prout vi-vus bene rebus suorum praefuit, armaque gesta-vit felicia; ita etiam more antiquis paganis usitato, post mortem in Deorum numerum relatus; longo post tempore, ut Mars Fennicus colebatur (1) quem sine dubio intelligit Arngrimus Jonæ, quando Torronem quendam Fenniæ olim imperasse dicit (2). Præterea observandum est, in Tavastia etiamnum crebram fieri mentionem filiorum Calebi, Fennice Calevanpojat; quos gigantes tuuisse credunt, quo-que nomine omnes eximiæ staturæ homines per jocum adhuc compellant. Multa quidem prodigia inter plebeculam de hisce traduntur. Nec tamen dixerim, an audiendus sit Arngrimus Jonæ, qui gi-gantes Cananæos, arma Iosuæ & Calebi fugientes, ad loca hæc septentrionalia concessisse perhibet (3). Qvod vero attinet vitæ rationem veterum Tava-storum, qualis illa fuerit breviter etiam dicamus. Agricolæ fuerunt, ut cæteri Fenni (4); nec pisca-turæ defuisse videntur, quia lacubus amnibusque gaudet regio sapidissimorum piscium refertissimis. Juxta quoque venationi suere intentissimi, maxi-me quum vasta Tavastiæ nemora copiolam ter-rum capturam præberent. Ideo etiam Christiani facti, primum taxati sunt secundum numerum feri-

narum,

(1) Histor. Eccles. Bangii Lib. VI. Cap. VI. (2) vide Dis-sertat. de Sacris. Hyperb. pag. 61. (3) Differt. de Bo-reia Fennia pag. 20. (4) Ol. Mag. libr. XII Cap. V.

tinorum pellum, ita ut quartam quamque pellem Episcopo Aboensi, iussu Regis Waldemari solvere debuerint, ceu literæ ejusdem Regis Anno Dni. MCCCXXI a Ragnaldo quodam, Tributario Episcopi Aboensis citatæ indicant (v). Armatura eorum præcipua fuit arcus, quo & hosti obviam ire & fera animalia figere solebant. Nec dum hic nos abiit in delvetudinem; nam remotiores omnes fere, in paroeciis prælertim Rautalambicis venaturi, arcubus adhuc utuntur. Præter arcum, muniti etiam fuere aliis armis, ut pugionibus, lanceis, jaculis, gladiis, securibus dolabrisque (ξ). In domibus habitarunt Tavasti, quibus exstruendis terra arborum feracissima abundantem subministravit materiem. Et quemadmodum una cum cæteris Fennis, ut ante dictum est, Sveciam prædando infestarunt Tavasti; ita credibile admodum est, non hos magis quam illos piratica abstinuisse (o); unde etiam colligitur, eos rei nau-

ti.

(v) conf. Acta Eccles. Aboens. vetusta in Arch. Antiq. Regio reservata.

(ξ) Ol. Mag Lib. IV. & XI. Capit. IV. XIII. Ob eandem banc caussam etiam scilicet lignis, Svedice Skidor / Fennice Suksi currere debuerunt, ne nivibus altioribus retardarentur. Hinc in formula pacis Gretteri apud Wormium in Lexico Ritico pag. 46. orta est haec propositio. Finnius skidav / i. e. Fennus percurrit. Loccen. Antiq. p. 187. (o) De piratica Fenn. videatur Ol. Rudbeck. Nil. Tom. I. pag 339.

ticæ haudqvaqvam imperitos fuisse. Rapinis itaqve & præsertim lpiratica, qvæstu in le turpi quidem, sed falsa multorum opinione ista temporum barbarie honesto, & Tavasti & reliqui Fenni magnas divitias pararunt. Nec religio erat, male parta sacris usibus destinare. De veteri Biarmorum templo narratur, qvod præter coronam auream duodecim gemmis pretiosissimis ornatam, aureamqve pateram, torquis aureus ipsius Dei *Jumalæ*, trecendarum marcarum pondus exæqvaverit (π)

§. V.

Verbo tantum Tavastiorum religionem antiquam indicat.

Noachum genus humanum docuisse Theologianus & sacros ritus, ex Berolo refert Wexionius (α). Nec dubium est, qvin Fenni ac Tavasti, ceu Noachi posteri, famam sanctioris religionis a majoribus acceperint; id vero dolendum, hanc mox fuisse extinctam. Nam, ut cæteri mortales, ita etiam hi in eum prolapsi sunt errorem, ut res creatas & qvæ sensus feriunt, qvam omnium Auctorem invisibilem colere maluerint; qvod quidem Fennis eo facilius accidere potuit, qvo a populo, penes qyem vera Dei cognitio & cultus remansit, longius fuerunt remoti: unde factum, ut non tantum solem, lunam ipsamqve terram,

im-

(π) *Histor. Olavi Regis coll. cum Hist. Herald. & Bos. Cap. 7.*

(α) *Lib. X. Cap. I.*

immo homines præstantiores heroasque pro dñs
habuerint; sed qvod absurdissimum est, ingentes
lapides, densas procerasque arbores divino hono-
re fuerint prosecuti. (θ) Verum de hac religione
Fennorum fusius agit ex instituto Clarissimus Ma-
gist. Arctopolitanus, plures ante annos vita fun-
ctus, Cap. Dissert. II:do; ideoqve his jam supercede-
mus. Placet tamen in gratiam Benevoli Lectoris
seqvens carmen de Deastris Tavastrorum a Micha-
ele Agricola conicripum (γ) heic subnectere:

*Epaæ Jumalat monet taesae.
Muinen palvetin caucan ja laessae.
Nietiae cumarsit Haemeleiset,
Sekae miebet ettae naiset.
Tapiro metzaest pydyxet soi,
Ja achtii wedest catoja tosi.
Aenimoinen wirdbet tacoi,
Rabkoi cuun mustaxi jacoii.
Lickiö Ruobot juret ja phut,
Hallitsi ja sencaldaiset muut.
Jmarinen rauhan ja ilman tei,
Ja matka miebet edestwei.
Turri/as annoi witon sodast,
Crattis murhen pisi tawyrast.
Tontu buonen menon hallitzi
Quin Piru monda wllitzi.
Capacet myös heildae cuun soit,
Calewan pojat nitut ja mut loit.*

(θ) citat. Auctior. Lib. X. Cap. II.

(γ) Histor. Ecclesiast. Bang. Lib. VI. Cap. VI

